

بهرام بیضایی

بهرام بیضایی در سال ۱۳۱۷ در تهران به دنیا آمد. خانواده‌اش اهل آران و بیدگل بوده‌اند. پدر وی تعزیه‌خوان بوده‌است و عمو و پدربزرگش دست‌اندرکار تعزیه و تنظیم متن برای تعزیه بوده‌اند. در سال‌های آخر دبیرستان دو نمایشنامه با زبان تاریخی نوشت. او تحصیلات دانشگاهی‌اش را در رشته ادبیات ناتمام گذاشت و در سال ۱۳۳۸ به استخدام اداره کل ثبت اسناد و املاک دماوند درآمد. در سال ۱۳۴۱ به اداره هنرهای دراماتیک که بعدها به اداره برنامه‌های تئاتر تغییر نام داد منتقل شد. در این سال پژوهش‌های نمایش در ایران را در مجله موسیقی چاپ کرد.

در سال ۱۳۴۴ با منیراعظم رامین فر ازدواج کرد که حاصل این ازدواج سه فرزند به نام‌های نیلوفر متولد ۱۳۴۵، ارژنگ متولد ۱۳۴۶ (فوت شده در صد روزگی) و نگار متولد ۱۳۵۱ می‌باشد.

او یکی از پایه‌گذاران و اعضای اصلی کانون نویسندگان ایران در سال ۱۳۴۷ بود که در سال ۱۳۵۷ از آن کانون کناره‌گیری کرد. در سال ۱۳۴۸ به عنوان استاد مدعو با دانشگاه تهران همکاری کرد. در سال ۱۳۵۲ از اداره برنامه‌های تئاتر به دانشگاه تهران به عنوان استادیار تمام وقت نمایش دانشکده هنرهای زیبا و مدیریت رشته هنرهای نمایشی انتقال یافت. در سال ۱۳۶۰ پس از بیست سال کار دولتی از دانشگاه تهران اخراج شد. در سال‌های ۱۳۶۴ تا ۱۳۶۶ خانواده‌اش از ایران مهاجرت کردند. در سال ۱۳۶۵ پدرش استاد نعمت‌الله (ذکایی) بیضایی مرحوم شد. او در سال ۱۳۷۱ با مژده شمسایی ازدواج کرد.

فرزند آخرش نیاسان در سال ۱۳۷۴ متولد شد. در سال ۱۳۷۵ به دعوت پارلمان بین‌المللی نویسندگان در استراسبورگ اقامت نمود. در سال ۱۳۷۶ به ایران بازگشت و کار بر روی نمایش بانو آئویی نوشته میشیما یوکیو را پس از هجده سال دوری از صحنه آغاز کرد. مادرش نیره موافق در سال ۱۳۸۰ بدرود حیات گفت. وی هم‌اکنون در امریکا اقامت دارد و در دانشگاه استنفورد مشغول تدریس و تحقیق است.

فعالیت در سینما

فعالیت سینمایی را با فیلم‌برداری یک فیلم هشت میلیمتری چهار دقیقه‌ای سیاه و سفید در سال ۱۳۴۱ آغاز کرد. پس از ساخت فیلم کوتاه عموسبیلو در سال ۱۳۴۹، اولین فیلم بلندش رگبار را در سال ۱۳۵۰ ساخت. چریکه تارا و مرگ یزدگرد فیلم‌هایی که او در سال‌های ۱۳۵۷ و ۱۳۶۰ ساخت تا کنون در محاق توقیف می‌باشند. او در سال‌های پیش و پس از انقلاب برای ساختن فیلم‌های خود با مشکلات و سنگ‌اندازی‌های بسیاری روبه‌رو بوده‌است. او تا کنون ۹ فیلم بلند و ۴ فیلم کوتاه ساخته‌است و آخرین فیلمی که از او پس از ۱۰ سال به نمایش عمومی درآمد سگ‌کشی (۱۳۸۰) بود که با استقبال گسترده منتقدان و مردم روبه‌رو شد. آخرین ساخته او وقتی همه خوابیم در سال ۱۳۸۷ تولید شد.

فعالیت در تئاتر

بهرام بیضایی یکی از معدود هنرمندان ایرانی است که هم در صحنه تئاتر کارنامه‌ای درخشان دارد و هم در سینما. در عین حال او همیشه به پژوهش در زمینه تئاتر هم علاقه داشته و در سال‌های دهه ۱۳۴۰ کتاب‌هایی را درباره تئاتر در چین، ژاپن و ایران منتشر کرده که هنوز هم منبع درسی دانشجویان تئاتر محسوب می‌شود. بهرام بیضایی نوشتن نقد، تحقیق و مطالب پراکنده درباره تئاتر و سینما در نشریات علم و زندگی، هنر و سینما، گاهنامه آرش، مجله موسیقی، کیهان ماه، ماهنامه ستاره سینما، کتاب چراغ و... را در سال ۱۳۳۸ آغاز کرد.

او از سال ۱۳۴۰ به صورت جدی به نوشتن نمایشنامه پرداخت و در سال ۱۳۴۵ اولین نمایش خود را کارگردانی کرد. او به همراه اکبر رادی و غلامحسین ساعدی پایه‌گذاران موج نوی نمایشنامه‌نویسی ایران می‌باشند. اجراهای صحنه‌ای او اغلب از تئاترهای پرمخاطب بوده‌اند.

بیضایی در سال ۱۳۵۸ نمایش مرگ یزدگرد را به روی صحنه برد.

او بعد از هجده سال محروم شدن از صحنه در ۱۳۷۶ دو نمایشنامه «کارنامه بنداربیدخش» نوشته و خودش و «بانو آئوبی» را به طور هم‌زمان در سالن چهارسو و سالن قشقایی واقع در تئاتر شهر به روی صحنه برد. «شب هزارو یکم» را نیز در سال ۱۳۸۲ در سالن چهارسو اجرا کرد. در تابستان سال ۱۳۸۴ نمایش «مجلس شبیه در ذکر مصایب استاد نوید ماکان و همسرش مهندس رخشید فرزین» را که نمایشنامه آن با نیم‌نگاهی به قتل‌های زنجیره‌ای نوشته شده بود، در سالن اصلی تئاتر شهر به روی صحنه برد که باز هم با استقبال گرم تماشاگران روبرو شد اما پس از مدتی کوتاه و پس از ۲۴ اجرا به دلیلی نامعلوم اجرای آن متوقف گردید. نمایش بعدی او در ایران «افرا؛ یا روز می‌گذرد» در زمستان ۱۳۸۶ در تالار وحدت تهران به صحنه رفت و با موفقیت و استقبال کم‌نظیر تماشاگران مواجه شد. آخرین نمایش او تا کنون (تیرماه ۱۳۹۱) سایه‌بازی «جانا و بلادور» است که در استنفورد آمریکا به صحنه رفته‌است.

در سال‌هایی که بیضایی از صحنه به دور ماند و مجال فیلمسازی را نداشت، به نوشتن نمایشنامه و فیلمنامه و پژوهش مشغول بود که برخی از آنان توسط انتشارات روشنگران و مطالعات زنان منتشر شده‌اند.

فیلم‌شناسی

۱. وقتی همه خوابیم (بهرام بیضایی) [تدوینگر-کارگردان-فیلمنامه نویس] (۱۳۸۷)
۲. قالی سخنگو (بهرام بیضایی) -فیلم کوتاه- [کارگردان-فیلمنامه نویس] (۱۳۸۵)
۳. زمانه (حمیدرضا صلاحمند) [تدوینگر] (۱۳۸۱)
۴. گفتگو با باد (بهرام بیضایی) -فیلم کوتاه- [کارگردان-فیلمنامه نویس-تدوینگر] (۱۳۷۷)
۵. سنگ کشی (بهرام بیضایی) [تدوینگر-کارگردان-فیلمنامه نویس-سرمایه‌گذار-طراح عنوان بندی] (۱۳۸۰)
۶. نقشی بر آب (حمیدرضا صلاحمند) -فیلم کوتاه- [تدوینگر] (۱۳۷۶)
۷. فصل پنجم (رفیع پیتز) [فیلمنامه نویس] (۱۳۷۵)
۸. بازی‌های پنهان (کریم هاتفی نیا) [تدوینگر] (۱۳۷۴)
۹. برج مینو (ابراهیم حاتمی کیا) [تدوینگر] (۱۳۷۴)

۱۰. روز واقعه (شهرام اسدی) [فیلمنامه نویس] (۱۳۷۳)
۱۱. مسافران (بهرام بیضایی) [تدوینگر-کارگردان-فیلمنامه نویس-تهیه کننده] (۱۳۷۰)
۱۲. شاید وقتی دیگر... (بهرام بیضایی) [تدوینگر-کارگردان-فیلمنامه نویس-سازنده آونس] (۱۳۶۶)
۱۳. باشو غریبه کوچک (بهرام بیضایی) [تدوینگر-کارگردان-فیلمنامه نویس] (۱۳۶۴)
۱۴. دونده (امیر نادری) [تدوینگر] (۱۳۶۳)
۱۵. مرگ یزدگرد (بهرام بیضایی) [تدوینگر-کارگردان-فیلمنامه نویس-تهیه کننده] (۱۳۶۰)
۱۶. خط قرمز (مسعود کیمیایی) [داستان نویس] (۱۳۶۰)
۱۷. بچه‌های جنوب؛ جستجوی دو (امیر نادری) - [فیلم نیمه بلند] - [تدوینگر] (۱۳۶۰)
۱۸. سلندر (واروژ کریم مسیحی) - فیلم کوتاه - [تدوینگر] (۱۳۵۹)
۱۹. چریکه تارا (بهرام بیضایی) [تدوینگر-کارگردان-فیلمنامه نویس-طراح صحنه و لباس-تهیه کننده] (۱۳۵۷)
۲۰. کلاغ (بهرام بیضایی) [تدوینگر-کارگردان-فیلمنامه نویس] (۱۳۵۵)
۲۱. غریبه و مه (بهرام بیضایی) [تدوینگر-کارگردان-فیلمنامه نویس] - (۱۳۵۲)
۲۲. سفر (بهرام بیضایی) - فیلم کوتاه - [کارگردان-فیلمنامه نویس] (۱۳۵۱)
۲۳. رگبار (بهرام بیضایی) [کارگردان-فیلمنامه نویس] (۱۳۵۰)
۲۴. عمو سبیلو (بهرام بیضایی) - فیلم کوتاه - [کارگردان-فیلمنامه نویس] (۱۳۴۹)

اجراهای تئاتر

۱. عروسک‌ها - (۱۳۴۵)
۲. ضیافت و میراث - (۱۳۴۶)
۳. سلطان مار - (۱۳۴۸)
۴. مرگ یزدگرد - (۱۳۵۸)
۵. کارنامه بندار بیدخش - (۱۳۷۶ و ۱۳۷۷)
۶. بانو آئویی - (۱۳۷۶ و ۱۳۷۷)

۷. شب هزارو یکم- (۱۳۸۲)

۸. مجلس شبیه در ذکر مصایب استاد نوید ماکان و همسرش مهندس رخشید فرزین- (۱۳۸۴)

۹. افرا یا روز می‌گذرد- (۱۳۸۶)

۱۰. جانا و بلا دور- (۲۰۱۲/۱۳۹۱)

آثار

نمایشنامه‌ها

مترسک‌ها در شب- ۱۳۴۱

سه نمایشنامه عروسکی: (به ترجمه ی انگلیسی ژیزل کاپوچینسکی در امریکا طبع شده). عروسک‌ها-
۱۳۴۱

غروب در دیاری غریب- ۱۳۴۱

قصه ماه پنهان- ۱۳۴۲

پهلوان اکبر می‌میرد- ۱۳۴۲

هشتمین سفر سندباد- ۱۳۴۳ (در ۱۹۹۰ به ترجمه ی فرانسه ی احمد کامیابی مسک در فرانسه طبع شده).

دنیای مطبوعاتی آقای اسراری- ۱۳۴۵

سلطان‌مار- ۱۳۴۵

میراث و ضیافت- ۱۳۴۶

چهار صندوق- ۱۳۴۶ (به ترجمه ی انگلیسی محمدرضا قانون پرور و جان گرین در امریکا طبع شده).

ساحل نجات- ۱۳۴۷

در حضور باد- ۱۳۴۷

دیوان بلخ-۱۳۴۷

گمشدگان-۱۳۴۸

راه طوفانی فرمان پسر فرمان از میان تاریکی-۱۳۴۹

ندبه-۱۳۵۶

نوشته‌های دیواری-۱۳۵۷

مرگ یزدگرد-۱۳۵۸ (به ترجمه ی انگلیسی منوچهر انوار در تهران طبع شده).

خاطرات هنرپیشه نقش دوم-۱۳۶۰ (به ترجمه ی انگلیسی محمدرضا قانون پرور در امریکا طبع شده).

فتح‌نامه کلات-۱۳۶۱

پرده‌خانه-۱۳۶۴

جنگ‌نامه غلامان-۱۳۶۷

طرب‌نامه-۱۳۷۳

سهراب کشی-۱۳۷۳

مجلس بساط برچیدن-۱۳۷۶

افرا یا روز می‌گذرد-۱۳۷۶

مجلس قربانی سنمار-۱۳۷۷

گزارش ارداویراف-۱۳۷۸

مجلس ضربت زدن-۱۳۷۹

شب هزار و یکم-۱۳۸۲

دیوان نمایش (جلد یک و دو؛ شامل نمایشنامه‌های دهه ۱۳۴۰-۱۳۸۲)

مجلس شبیه در ذکر مصائب استاد نوید ماکان و همسرش مهندس رخشید فرزین-۱۳۸۳

تاراج نامه - [۵]-۱۳۹۰

فیلم‌نامه

عمو سبیلو (کوتاه)-۱۳۴۹ (فیلم شده ۱۳۴۹)

عیار تنها-۱۳۴۹

رگبار-۱۳۴۹(فیلم شده ۱۳۵۰)

سفر(کوتاه)-۱۳۵۱(فیلم شده ۱۳۵۱)

غریبه و مه-۱۳۵۱(فیلم شده ۱۳۵۲)

حقایق درباره لیلا دختر ادريس-۱۳۵۴

چریکه تارا-۱۳۵۴(فیلم شده ۱۳۵۷)

کلاغ-۱۳۵۵(فیلم شده ۱۳۵۵)

چشم‌انداز-۱۳۵۵(بازنویسی-۱۳۷۵)

آهو، سلندر، طلحک و دیگران-۱۳۴۹

قصه‌های میر کفن‌پوش-۱۳۵۸

شب سمور-۱۳۵۹

اشغال-۱۳۵۹

آینه‌های روبرو-۱۳۵۹

روز واقعه-۱۳۶۱

داستان باور نکردنی-۱۳۶۱

زمین-۱۳۶۱

عیارنامه-۱۳۶۳

پرونده قدیمی پیرآباد-۱۳۶۳

کفش‌های مبارک-۱۳۶۳

تاریخ سری سلطان در آبسکون-۱۳۶۳

باشو غریبه کوچک-۱۳۶۴(فیلم شده ۱۳۶۴)

قلعه کولاک-۱۳۶۴

وقت دیگر شاید-۱۳۶۴(فیلم شده ۱۳۶۶ با نام شاید وقتی دیگر)

طومار شیخ شرزین-۱۳۶۵

گیل گمش-۱۳۶۵

دیباچه نوین شاهنامه-۱۳۶۵

پرده نئی-۱۳۶۵

آقای لیر-۱۳۶۷

برگی گمشده از اوراق هویت یک هموطن آینده-۱۳۶۷

سفر به شب-۱۳۶۸

مسافران-۱۳۶۸(فیلم شده ۱۳۷۰)

فیلم در فیلم-۱۳۶۹

چه کسی رییس را کشت؟-۱۳۷۱

سگ کشی-۱۳۶۸(فیلم شده ۱۳۷۹)

یوانا یا نامه‌ای به هیچ کس-۱۳۷۱

گبر گور یا گفتگو با خاک(کوتاه)-۱۳۷۲

سیاوش خوانی(فیلمنامه/نمایشنامه)-۱۳۷۲

آوازهای ننه آرسو-۱۳۷۳

حورا در آینه-۱۳۷۴

مقصد-۱۳۷۵

اعتراض-۱۳۷۵

گفتگو با باد(کوتاه)-۱۳۷۷

گفتگو با آب(کوتاه)-۱۳۷۸

گفتگو با آتش(کوتاه)-۱۳۷۸

گفتگو با خاک(کوتاه)-۱۳۷۸

ایستگاه سلجوق-۱۳۷۹

اتفاق خودش نمی‌افتد-۱۳۸۱

سند-۱۳۸۳

ماه‌ی-۱۳۸۳

لبه پرتگاه-۱۳۸۵

وقتی همه خوابیم-۱۳۸۶

روایت‌ها

سه برخوانی: اژدهاک-۱۳۳۶ و ۱۳۴۰

آرش-۱۳۳۷ و ۱۳۴۲

کارنامه بندار بیدخش-۱۳۳۸ و ۱۳۷۴

حقیقت و مرد دانا-۱۳۴۹

پژوهش

نمایش در ژاپن-۱۳۴۳

نمایش در ایران-۱۳۴۴

نمایش در چین-۱۳۴۸

نمایش در هند-۱۳۵۰ (چاپ نشده)

ریشه‌یابی درخت کهن-۱۳۸۲

هزارافسان کجاست؟-۱۳۹۱

مقالات و گفتگوها

گفتگو با بهرام بیضایی

هیچکاک در قاب-۱۳۷۴

جوایز

جشنواره‌های فیلم ۱. برنده مجسمه سپاس بهترین فیلمنامه (رگبار) [دوره ۵ جشنواره سپاس (مسابقه)] (۱۳۵۱)

۲. برنده جایزه بهترین فیلم از نخستین دوره فستیوال فیلم تهران (رگبار) (۱۳۵۱)

۳. برنده جایزه بهترین فیلم کوتاه از جشنواره شیکاگو (سفر) (۱۳۵۱)

۴. برنده جایزه بهترین فیلم کوتاه از جشنواره مسکو (سفر) (۱۳۵۱)

۵. برنده جایزه ویژه جشنواره قاهره (غریبه و مه) ۱۳۵۴

۶. نامزد لوح زرین بهترین تدوین جشنواره فیلم فجر (شاید وقتی دیگر...) (۱۳۶۶)

۷. برنده جایزه اول جشنواره فیلم و هنر فرانسه (باشو؛ غریبه کوچک) (۱۳۶۹)

۸. نامزد سیمرغ بلورین بهترین کارگردانی از جشنواره فیلم فجر (مسافران) (۱۳۷۰)

۹. برنده سیمرغ بلورین جایزه ویژه هیات داوران (مسافران) (۱۳۷۰)

۱۰. نامزد سیمرغ بلورین بهترین تدوین (مسافران) (۱۳۷۰)

۱۱. نامزد سیمرغ بلورین بهترین فیلمنامه (روز واقعه) (۱۳۷۳)

۱۲. برنده سیمرغ بلورین بهترین فیلمنامه (سگ کشی) (۱۳۷۹)

۱۳. نامزد سیمرغ بلورین بهترین کارگردانی (سگ کشی) (۱۳۷۹)

۱۴. نامزد سیمرغ بلورین بهترین فیلم (سگ کشی) (۱۳۷۹)

۱۵. برنده سیمرغ بلورین بهترین تدوین (وقتی همه خوابیم) (۱۳۸۷)

۱۶. نامزد سیمرغ بلورین بهترین کارگردانی (وقتی همه خوابیم) (۱۳۸۷)

خانه سینما و انجمن نویسندگان و منتقدان ۱. نامزد تندیس زرین بهترین فیلمنامه در جشن خانه سینما (سگ کشی) (۱۳۷۹)

۲. برنده تندیس زرین بهترین کارگردانی جشن خانه سینما (سگ کشی) (۱۳۸۰)

۳. نامزد تندیس زرین بهترین فیلم جشن خانه سینما (سگ کشی) (۱۳۸۰)

۴. نامزد تندیس زرین فیلم منتخب انجمن نویسندگان و منتقدان (سگ کشی) (۱۳۸۰)

۵. نامزد تندیس زرین بهترین تدوین جشن خانه سینما (سگ کشی) (۱۳۸۰)

۶. نامزد تندیس زرین بهترین عنوان بندی جشن خانه سینما (سگ کشی) (۱۳۸۰)